

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

PROGRAMA
PENTRU EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

DISCIPLINA DE EXAMEN:
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

2015

NOTĂ DE PREZENTARE

Limba și literatura română se înscrie în categoria disciplinelor multidimensionale, definite de documentele de profil ale Consiliului Europei ca fiind acele discipline, care au ca obiect de studiu învățarea limbii și a literaturii naționale – limba română ca disciplină de studiu – și învățarea limbii ca instrument de comunicare pentru învățare – limba română ca limbă de școlarizare.

Studiul limbii și literaturii române asigură formarea personalității autonome a elevului, a conștiinței identității sale culturale, determinând înțelegerea diversității formelor de comunicare și de expresie artistică.

Pregătirea metodică a profesorului de limba română are un rol fundamental în formarea deprinderilor și abilităților necesare elevului în procesul de învățare pe tot parcursul vieții și în integrarea activă în societate.

Programa de limba și literatura română pentru examenul național de definitivare în învățământ este concepută în corelație cu programele școlare pentru disciplina limba și literatura română (clasele a V-a – a XII-a), cu programele pentru examenele naționale și cu programa de limbă și literatură română pentru concursul național de ocupare a posturilor didactice/ catedrelor vacante din învățământul preuniversitar, fiind proiectată astfel încât să determine o evaluare corectă a nivelului de competență metodică a profesorului debutant de limba și literatura română.

Structura programei este următoarea:

- **Notă de prezentare**
- **Competențele generale. Competențele specifice**
- **Tematica pentru disciplina limba și literatura română**
- **Tematica pentru metodică disciplinei limba și literatura română**
- **Repere bibliografice**

COMPETENȚE GENERALE

- 1. Proiectarea didactică** adaptată specificului grupului de educabili și nevoilor de învățare ale acestora, cu respectarea conținuturilor programelor de gimnaziu și de liceu în vigoare
- 2. Predarea integrată**, prin realizarea conexiunilor între conținuturile domeniilor disciplinei: *limbă, literatură și comunicare* și prin abordarea conținuturilor științifice ale disciplinei în viziune trans-, inter- și multidiscplinară
- 3. Evaluarea obiectivă**, cu respectarea principiilor didactice și a competențelor stabilite prin curriculumul național
- 4. Utilizarea** unor forme eficiente de management al clasei, adecvate activității de învățare proiectate.

COMPETENȚE SPECIFICE

- 1.1. Cunoașterea** conținuturilor și a conceptelor operaționale specifice disciplinei
- 1.2. Utilizarea** adecvată a conceptelor specifice disciplinei, în contexte variate
- 1.3. Asigurarea** componentei pragmatice a învățării limbii și literaturii române
 - 2.1. Selectarea** conținuturilor științifice ale disciplinei, cu respectarea particularităților de vârstă și individuale ale elevilor
 - 2.2. Transpunerea** conținutului științific, prevăzut în programele școlare în vigoare, în conținut didactic
- 3.1. Abordarea** conținuturilor disciplinei în cadrul ariei curriculare și prin raportare la conținuturile disciplinelor din celelalte arii curriculare
- 3.2. Personalizarea** demersului didactic, prin integrarea experienței culturale proprii în aplicarea programei școlare
- 3.3. Respectarea** normei în comunicarea orală și scrisă
- 4.1. Valorificarea** experienței de cunoaștere a elevului în procesul de înțelegere și învățare logică
- 4.2. Utilizarea** stilurilor funcționale pentru adecvarea discursului la diversitatea situațiilor de comunicare
- 4.3. Formarea competențelor-cheie**, în cadrul disciplinei limba și literatura română, prin aplicarea modelului comunicativ-funcțional în spațiul culturii generale
 - 5.1. Asigurarea** calității învățării, prin aplicarea corectă a principiilor evaluării
 - 5.2. Dezvoltarea** competenței de autoevaluare, în vederea unei inserții sociale corespunzătoare

TEMATICA PENTRU DISCIPLINA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

A. LIMBA ROMÂNĂ

I. Limbă și comunicare

- Tipuri de comunicare. Comunicare orală și scrisă. Discursul;
- Natura, unitățile și funcțiile limbajului;
- Situațiile de comunicare;
- Textul. Textul ficțional și nonficțional – caracteristici. Probleme ale receptării diferitelor tipuri de text;
- Limba literară și limba populară. Limba română standard;
- Stilurile funcționale ale limbii;
- Corectitudine și abatere de la normă;

- Media (comunicare lingvistică vs. comunicare socială).

II. Fonetică și fonologie

- Noțiuni generale: sunet, fonem; proprietățile sunetelor;
- Sistemul vocalic. Sistemul consonantic: inventar, clasificare, realizare fonetică;
- Accentul, intonația;
- Elemente de prozodie;
- Fonetică și procedee de expresivitate.

III. Lexicologie și semantică

- Noțiuni generale: vocabularul limbii române; vocabularul fundamental și masa vocabularului;
- Cuvântul ca unitate de bază a vocabularului; sens/semnificație, referent; context; denotație/conotație;
- Valori expresive. Figuri de stil. Mijloace de expresivitate;
- Semantica: semantica lexicală, semantica propozițională, semantica discursivă;
- Abateri de la normă (pleonasmul, tautologia etc.);
- Mijloace de îmbogățire a vocabularului: mijloace interne; mijloace externe.

IV. Morfosintaxă

- Noțiuni generale: părți de vorbire; categorii gramaticale;
- Flexiunea: părți de vorbire flexibile și părți de vorbire neflexibile. Locuțiunile;
- Relații sintactice - mijloace de realizare;
- Unități sintactice; definire, descriere, identificare a unităților sintactice; corespondența unităților sintactice (propoziție – frază); realizarea funcțiilor sintactice.

V. Normă/abatere. Justificări sintactice și stilistice

- Ortografie și punctuație;
- Corectarea erorilor gramaticale și semantice.

VI. O nouă abordare a studiului limbii în *Gramatica limbii române*, vol I, și II, București, Editura Academiei Române, 2005, coordonator Valeria Guțu Romalo - ediție revizuită, 2008 - și în *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ed. a II-a, București, Univers Enciclopedic, 2005 - http://www.academiaromana.ro/alteInfo/pag_gramaticaLR.htm (autor: Gabriela Pană Dindelegan)

B. LITERATURA ROMÂNĂ

I. Curente, orientări, mișcări culturale/literare

- *Umanismul*: trăsături generale, reprezentanți;
- *Iluminismul*: trăsături generale, reprezentanți;
- Relația *clasicism-romantism* în literatura română;
- *Romantismul*: estetica romantismului; romantismul românesc: prezentare generală, reprezentanți;
- *Realismul*: prezentare generală, reprezentanți;
- *Simbolismul*; estetica simbolistă: prezentare generală și reprezentanți;
- Prelungiri ale romantismului și ale clasicismului în secolul al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea;
- *Tradiționalismul*: prezentare generală, reprezentanți;
- *Modernismul*: prezentare generală, reprezentanți;
- *Orientări avangardiste*: prezentare generală;
- *Postmodernismul*: prezentare generală;
- Tendințe în literatura română actuală.

Pentru examen, candidații **trebuie** să studieze, în mod **aprofundat**, texte aparținând autorilor din lista următoare: **Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Mircea Eliade, Vasile Voiculescu**, pe baza operei cărora să poată **elabora** un eseu, pe o temă dată.

*Pentru fiecare secvență din capitolul **Curente, orientări, mișcări culturale/literare**, se va studia cel puțin un text suport.

II. Forme ale istoriei și criticii literare (prezentare generală)

- Critica normativă;
- critica estetică;
- istoriile literare;
- eseu critic;
- filozofia culturii;

- critica literară contemporană.

*Pentru examen, candidații **trebuie** să studieze, în mod **aprofundat**, texte aparținând autorilor din lista următoare: **Titu Maiorescu, E. Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu**, pe baza operei cărora să poată **elabora** un eseu, pe o temă dată.

Pentru fiecare secvență din capitolul **Forme ale istoriei și criticii literare**, se va studia cel puțin un text suport.

TEMATICA PENTRU METODICA DISCIPLINEI LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

1) **Proiectarea didactică:** curriculumul național de limba și literatura română pentru gimnaziu și pentru liceu; modelul conceptual al disciplinei: **paradigma comunicativ-funcțională**; elemente obligatorii și facultative ale programei; documente de proiectare didactică: *planificarea calendaristică, proiectarea unității de învățare* (integrarea celor trei domenii, coerența demersului, corelarea conținuturilor și a activităților de învățare și a formelor de evaluare cu competențele specifice anului de studiu, metode folosite, resurse, tipuri de interacțiune a grupului de elevi), *proiectarea scenariului didactic* (centrare pe competențe, etapele scenariului didactic).

2) **Didactica lecturii:**

a. Abordarea *textului literar* (tendințe în didactica lecturii, căi de acces spre textul literar, ghidarea elevilor pentru înțelegerea, analiza și interpretarea textelor și a diferitelor contexte relevante pentru receptare):

- *didactica textului epic* (modalități de construire a unor activități de învățare adecvate specificului textului epic, care să conducă la formarea și dezvoltarea strategiilor de lectură, la înțelegerea și interpretarea textelor);

- *didactica textului liric* (modalități de construire a unor activități de învățare care să conducă la sensibilizarea elevilor pentru textul liric și la formarea și dezvoltarea competențelor de receptare care să le permită acestora să înțeleagă și să interpreteze, din perspective diferite, o diversitate de texte lirice);

- *didactica textului dramatic* (modalități de construire a unor activități de învățare care să pună în evidență specificul textului dramatic și al spectacolului de teatru, formând și dezvoltând competențe de receptare adecvate discursului dramatic);

b. Abordarea *textului nonliterar* (științific, publicistic, administrativ, juridic, publicitar) din perspectiva caracteristicilor stilurilor funcționale și a funcțiilor comunicării;

c. Abordarea *textului multimodal* (film, pictură, muzică, artele spectacolului, media, contexte funcționale), din perspectiva codurilor specifice utilizate;

3) **Didactica limbii române:** abordarea noțiunilor de limbă conform principiului concentric al predării-învățării; strategii de învățare și aplicare în contexte noi a noțiunilor de fonetică, de morfologie și de sintaxă (parcursuri inductive, deductive, analogice); strategii de învățare și de utilizare în contexte noi a noțiunilor de vocabular;

4) **Didactica oralului:** strategii de învățare și exersare a *ascultării active*; strategii de învățare și exersare a alcătuirii diverselor *tipuri de discurs oral* prevăzute în programe (*monologul informativ, monologul demonstrativ, descrierea orală, povestirea orală, rezumatul oral, dialogul formal și informal, interviul, dezbateră, masa rotundă, discursul public etc.*);

5) **Didactica redactării:** strategii de învățare și exersare a redactării unor tipuri de texte prevăzute în programele școlare: *texte funcționale, texte reflexive și argumentative, texte imaginative sau texte despre opera literară*;

6) **Evaluarea:** *tipuri de evaluare, tipuri de itemi*, modalități de construire a *probelor de evaluare, metode tradiționale și metode alternative* de evaluare care se pot aplica la disciplina limba și literatura română. Limite și avantaje ale diverselor tipuri de itemi/metode tradiționale și alternative;

7) **Comunicarea - mijloc al interacțiunii educaționale:** comunicarea în predare-învățare: *comunicare verbală, paraverbală, nonverbală, mixtă* (congruența acestora); rolul profesorului de limba și literatura română în structurarea la elevi a unor modele de exprimare și a unor atitudini care facilitează comunicarea; forme ale comunicării didactice (prelegerea, dialogul, dezbateră) și rolurile asumate de către profesor, în dialog sau în dezbateră: *moderator, participant, evaluator, facilitator*; blocaje în comunicare; soluții de prevenire și depășire a acestora (*tehnici de ascultare activă, jocuri de „încălzire”, învățare prin cooperare etc.*); tipuri de întrebări care stimulează gândirea critică și creativitatea elevilor în raport cu temele abordate în cadrul disciplinei;

8) **Managementul clasei:** rolurile profesorului în facilitarea experiențelor care conduc la formarea elevilor ca buni ascultători și buni comunicatori: *organizator, participant, resursă, evaluator, facilitator etc.*; organizarea activităților de învățare prin: crearea unui climat adecvat desfășurării orei; folosirea unor resurse materiale adecvate; folosirea resurselor psihice ale profesorului și elevilor (*capacități, cunoștințe, experiențe individuale*); folosirea adecvată și eficientă a timpului; forme de instruire (*frontală, în perechi, în grupe, studiu individual*) și integrarea acestora în cadrul unei secvențe didactice; antrenarea părinților în fixarea unor modele de exprimare, a unei atitudini deschise față de comunicare; gestionarea situațiilor conflictuale la ora de limba și literatura română (refuzul elevilor de a citi, polarizarea opiniilor în cadrul unor dezbateri etc.);

9) **Curriculum la decizia școlii - C.D.Ș.:** tipuri de opționale; repere și condiționări în elaborarea și aplicarea unui C.D.Ș.

BIBLIOGRAFIE

A. LITERATURĂ

DICȚIONARE

- Zaciu, M.; Papahagi, M.; Sasu, A. (coord.), *Dicționarul scriitorilor români*, vol.I-IV, Editura Fundației Culturale Românești/Albatros, București, 1995-2002
- *** *Dicționarul general al literaturii române*, Editura Univers Enciclopedic, vol.I-VII, București, 2003-2009
- *** *Dicționarul cronologic al romanului românesc. De la origini până la 1989*, Editura Academiei Române, București, 2004
- Pop, I. (coord.), *Dicționarul analitic de opere literare românești* (vol. I, II), Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2007
- Chevalier, J.; Gheerbrant, A., *Dicționar de simboluri*, Editura Polirom, 2009

ISTORII LITERARE ȘI STUDII CRITICE

- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982
- Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, Editura Univers, București, 1996
- Cioculescu, Ș.; Vianu, T.; Streinu, Vl., *Istoria literaturii române moderne*, Editura Științifică, București, 1971
- Ciopraga, Constantin, *Literatura română între 1900 - 1918*, Editura Junimea, Iași, 1970
- Ciopraga, Constantin, *Personalitatea literaturii române*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Editura Institutul European, Iași, 1997
- Cornea, Paul, *Originile romantismului românesc*, Editura Minerva, București, 1972
- Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I-II-III, Editura Minerva, București, 1967-1975
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române - 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
- Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române: de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum, București, 2000
- Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. I-IV, Editura Cartea Românească, București, 1974-1989
- Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, Editura Orizonturi, București, 2011
- Zamfir, Mihai, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, Editura Cartea Românească, București, 2011

* În pregătirea pentru examen, poate fi studiată orice lucrare de critică literară, care abordează temele/autorii din programă.

B. TEORIA LITERATURII

- Bahtin, Mihail, *Probleme de literatură și estetică*, Editura Univers, București, 1982
- Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, Editura Polirom, Iași, 1998
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers, București, 1977
- Eco, Umberto, *Lector în fabula*, Editura Univers, București, 1991
- Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, Editura Univers, București, 1977
- Friedrich, Hugo, *Structura liricii moderne*, Editura Univers, București, 1998
- Genette, Gerard, *Introducere în arhitectură, Ficțiune și dicțiune*, Editura Univers, București, 1994
- Kayser, Wolfgang, *Opera literară*, Editura Univers, București, 1979
- Marino, Adrian, *Comparatism și teoria literaturii*, Editura Polirom, Iași, 1998
- Negrici, E., *Sistematica poeziei*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998
- Propp, Vladimir, *Morfologia basmului*, Editura Univers, București, 1970
- Todorov, Tzvetan, *Teorii ale simbolului*, Editura Univers, București, 1982
- Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, București, 1973
- Wellek, R.; Warren, A., *Teoria literaturii*, E.L.U., București, 1967
- Wayne, Booth, *Retorica romanului*, Editura Univers, București, 1976

III. LIMBA ROMÂNĂ

DICȚIONARE ȘI ENCICLOPEDII

- Bidu-Vrânceanu, A.; Călărășu, C.; Ionescu Ruxândoiu, L.; Mancaș, M.; Pană Dindelegan, G.; *Dicționar general de științe - științe ale limbii (DSL)*, ed. a II-a, Editura Nemira, București, 2001
- Sala, Marius (coord.), *Enciclopedia limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002
- *** *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ed. a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005

- *** *DEX - Dicționarul explicativ al limbii române* (ediție revăzută și adăugită), Academia Română, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012

GRAMATICI

- *** *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, vol. I-II, Editura Academiei, București, 1966
- Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, ed. a II-a, Editura Humanitas, București, 1997
- *** *Gramatica limbii române*, vol. I, *Cuvântul*, vol. II, *Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2005 (ediție revizuită, 2008)
- *** *Ești cool și dacă vorbești corect*, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010
- Pană Dindelegan, G. (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010

* **În pregătirea pentru examen, poate fi studiată orice altă lucrare de gramatică, în care sunt tratate temele din programă.**

LUCRĂRI DE SPECIALITATE

- Coșeriu, Eugeniu, *Introducere în lingvistică*, Editura Echinoc, Cluj, 1995
- Ionescu Ruxândoiu, Liliana, *Conversația. Structuri și strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, Editura All Universitar, București, 1999
- Neamțu, G. G., *Teoria și practica analizei gramaticale*, ed. revăzută și adăugită, Editura Paralela 45, Pitești, 2007
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*, Editura All, București, 2001
- Șerbănescu, Andra, *Cum se scrie un text*, Editura Polirom, Iași, 2002
- Vasiliu, Emanuel, *Introducere în teoria limbii*, Editura Academiei Române, București, 1992
- Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, EUB, București, 2001

IV. DIDACTICA LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE

PROGRAME ȘCOLARE

- *Programe școlare - LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ, clasele a V-a – a VIII-a*, aprobate prin O.M.E.C. I. nr. 5097/2009
- *Programe școlare - LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ, clasele a IX-a – a X a*, aprobate prin O.M.E.C.I. nr. 5099/2009
- *Programe școlare - LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ, clasele a XI-a – a XII a*, aprobate prin O.M.E.C. nr. 3252/2006
- *Programe școlare - LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ, clasa a XII a*, aprobate prin O.M.E.C. Nr. 5959/2006
- Programe școlare pentru ciclul superior al liceului *Literatură universală, clasele a XI-a-a XII -a*, aprobată prin O.M.E.C. nr. 3410 / 07.03.2006
- Programa școlară pentru cursul opțional *Lectura și abilitățile de viață* (curriculum la decizia școlii pentru clasele a V-a – a XII-a), aprobată prin O.M.E.C.T.S. nr. 3961/3.05.2012
- Programa școlară pentru disciplina opțională *Rădăcini latine în cultura și civilizația românească* - CDȘ integrat – (curriculum la decizia școlii pentru clasele a V-a – a XII-a), aprobată prin O.M.E.N. nr. 3180/ 13.02.2013
- Programa școlară pentru disciplina opțională *Dezbateri, oratorie și retorică* (curriculum la decizia școlii pentru liceu), aprobată prin O.M.E.C.T.S. nr. 4074/2011
- Programa de **Limba română – CURS DE ÎNȚIERE** – pentru copiii străinilor care au dobândit statutul de refugiat în România și pentru minorii refugiați neînsoțiți, aprobată prin O.M.E.C. nr. 4041 / 16.06.2004
- Programa de curs opțional *Limbă, cultură și civilizație românească*, pentru elevii români care studiază în școli din afara granițelor României - aprobată prin O.M.E.C.T. nr. 1303 / 13.06.2007
- Programa școlară pentru disciplina opțională *Educație pentru drepturile de proprietate intelectuală* (curriculum la decizia școlii pentru liceu), aprobată prin O.M.E.C. S. nr. 3542/2015

Programele se găsesc la adresele:

<http://programe.ise.ro/Actuale/Programeinvigoare.aspx>

<http://www.edu.ro/index.php/programe/8352>

LUCRĂRI DE PEDAGOGIE

- Cristea, Sorin, *Dicționar de termeni pedagogici*, EDP, București, 1998
- Cristea, Sorin, *Teorii ale învățării. Modele de instruire*, EDP, București, 2005
- Cucuș, Constantin, *Teoria și metodologia evaluării*, Editura Polirom, Iași, 2008
- Potolea, D., Neacșu, I., Iucu, R., Pânișoară, I. O., (coord.), *Pregătirea psihopedagogică. Manual pentru definitivat și grad didactic II*, Polirom, Iași, 2008

LUCRĂRI DE DIDACTICA DISCIPLINEI

- Ilie, Emanuela, *Didactica limbii și literaturii române*, Editura Polirom, Iași, 2014
- Norel, Mariana, *Curriculum la decizia școlii la limba și literatura română* (ediția a II-a), Editura Politehnica Press, București, 2012

- Pamfil, Alina – *Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*, Editura Paralela 45, Pitești, 2003
- Sâmișăian, Florentina, Mariana Norel – *Didactica limbii și literaturii române*, I (2005) și II (2006), Ministerul Educației și Cercetării, Proiectul pentru Învățământul Rural (Volumele se găsesc în bibliotecile universităților din țară)
- Sâmișăian, Florentina, *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*, Editura Art Grup Editorial, București, 2014

RESURSE WEB

- http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/130RO.pdf
- <https://ro.scribd.com/doc/93413600/Suport-Curs-Lb-romana-Final>
- <http://subiecte2014.edu.ro/2014/definitivare/modeledesubiecte/>
- http://www.ispmn.gov.ro/uploads/Todor_E.pdf
- https://insam.softwin.ro/fisiere/GHID%20DE%20EVAL_LB_ROMANA2.pdf